

כ-א לפי שכבר נתעסקו בו לנחמו ברגל, שבעה ימים.

מתעסקין בו לנחמו, לפי שכבר נתעסקו לנחמו ברגל שלשה ימים (196).

ומסיימת הברייתא בהלכה נוספת:

ורגל — עולה לו למנין שלשים.

ומדייקת הגמרא: מאי לאו, זה שאמר התנא ש"רגל עולה לו", הוא מדבר אסיפא, על הקובר מתו ברגל, שהרגל עולה לו למנין שלשים, ומוכח נגד מה שאמר רבה שאין הרגל עולה לו.

ודוחה הגמרא: לא תביא מכאן ראייה שהרגל עולה לו! כי לא על המקרה שבסיפא מדבר התנא, אלא ארישא הולכים דבריו, שהקובר מתו לפני הרגל, עולה לו הרגל למנין שלשים, לפי שכבר התחיל לנהוג אבלות. ואין מכאן פשיטות לבעיית אביי במי שקבר מתו במועד, שלא התחיל לנהוג אבלות לפני המועד, אם הרגל עולה לו למנין שלשים.

כללו של דבר: כל דבר שהוא נוהג משום אבל — רגל מפסיקו, ואינו ממשיך לנהוג אבלותו ברגל, אלא צריך להשלימה אחר הרגל (195).

וכל שהוא משום עסקי רבים של תנחומי אבלים, אין רגל מפסיקו, אלא ממשיכים לנחמו ברגל.

ואם קברו שלשה ימים בסוף הרגל — מונה שבעה אחר הרגל.

אך רק במשך ארבעה ימים הראשונים שלאחר הרגל רבים מתעסקין בו לנחמו, ומשלימים בכך את שבעת הימים של תנחומים, שהחלו ברגל.

ואילו בשלשה הימים האחרונים של ימי השבעה שלאחר הרגל — אין רבים

שמכל מקום אין לו לילך ולקבל תנחומין בשלשה ימים הראשונים.

והתוס' מפרשים ענין "עסק הרבים עמו", שבאים לנחמו ועומדים בשורה. [ולכאורה יש להעיר בזה מדברי הרמב"ן, לענין המאבד עצמו לדעת, שמבואר במסכת שמחות, שעומדים עליו בשורה, והוכיח הרמב"ן מדין זה, שנוהגים עליו גם כן מנהגי אבלות, שהרי לא שייך עמידה בשורה בלא אבלות. וכעין סברא זו כתב גם כן לענין ארון העובר ממקום למקום. והרי מצאנו במועד עמידה בשורה בלא אבלות. וצריך לחלק בפשיטות בין אדם שאינו גורם חיוב אבלות כלל, וכשני הנזכרים לעיל, לבין מועד, שבעצם שייך על מת זה דין אבלות, ורק מפני קדושת המועד דחו האבילות לאחר המועד, ומאחר ואין

הקילו בימים אלו לענין דבר האבד, שמותר לו לעשות בעצמו, אפילו לדעת רבנן דרשב"ג [לעיל יא] המצריכים שיעשה על ידי אחרים דוקא.

195. אינו כלשון "רגלים מפסיקין" שלמדנו במשנה, שפירושו הפסקה גמורה, אבל כאן אינו אלא מלשון דחיה, שהוא דוחה את האבילות לאחר הרגל. שיטה.

196. המהרש"ם [שעו] הוכיח מכאן, שמצות ניחום אבלות נוהגת אף בשלשה ימים הראשונים. וכן הוכיח מהמבואר לקמן [כא] לענין פנים חדשות ביום ב'. וכן מפורש במגן אברהם [תקנט ח]. ויעויין ברמב"ן לקמן [כא],

איתוביה לרבה מברייא אחרת:
דתניא: רגל עולה לו למנין שלשים.

כיצד?

קברו בתחילת הרגל, ביום הראשון — מונה
שבעה אחר הרגל, ומלאכתו נעשית על ידי
אחרים, ועבדיו ושפחותיו עושין בצנעא
בתוך ביתו, ואולם, אין רבים מתעסקין בו
לנחמו, שכבר נתעסקו בו לנחמו ברגל.

ורגל עולה לו!

ומוכח שרגל עולה לו למנין שלשים אפילו
כשקבר מתו ברגל.

ומסקינן: אכן מכאן תיובתא לרבה!

כי אתא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר
בשם רבי יוחנן: אפילו קברו ברגל, עולה לו
הרגל למנין שלשים.

וכן אורי הורה ליה רבי אלעזר לרבי פדת
בריה: אפילו קברו ברגל.

תנו רבנן: קיים כפיית המטה שלשה ימים
קודם הרגל — אינו צריך לכפותה אחר
הרגל, דברי רבי אלעזר (197).

וחכמים אומרים: אפילו קיים את כפיית
המטה יום אחד לפני הרגל, ואפילו שעה
אחת, שוב אינו צריך לנהוג אבילות שבעה
אחר הרגל (198).

אמר רבי אלעזר ברבי שמעון: מחלוקת זו
— הן הן דברי בית שמאי, הן הן דברי בית
הלל.

שבית שמאי אומרים אם קיים כפיית המטה
שלשה ימים לפני הרגל רק אז אינו צריך
לכפות אחר הרגל, ובית הלל אומרים אפילו
אם קיימה יום אחד בלבד.

אמר רב הונא אמר רבי חייא בר אבא אמר
רבי יוחנן, ואמר רבי יוחנן: להו רבי יוחנן
לרבי חייא בר אבא ולרב הונא: אפילו כפה
מטתו יום אחד, אפילו שעה אחת לפני הרגל,
שוב אינו צריך לכפות (199).

האם שלשים יום שנאמרו לענין תשלומים, נמנים
מיום מיתה או קבורה?]

198. כתב הריטב"א, שאפילו היה ערב הרגל
בשבת, ושמע בו שמועה קרובה, הרגל מפסיק
ממנו גזירת ז', שהרי נהג בשבת אבילות בדברים
שבצינעא. אולם דעת רבינו יחיאל, שהשבת
אינה עולה בתחילת המנין [על כל פנים בצירור
זה]. עיין שיטה. וכן הביא הטור [תב] בשמו.
וע"ע הערה 182.

199. הקשו התוס', הלא רבי יוחנן לעולם פוסק
הלכה כסתם משנה, ואילו במשנתנו למדנו,
שדוקא כשקברו ג' ימים קודם הרגל, אז הרגל
מפסיק. וכתב הרש"ש ליישב על פי דברי

בעמידה בשורה חסרון בשמחת הרגל, תיקנו
חכמים שיעשו כן אף במועד].

197. הראשונים דקדו מלשון הברייא, שאם
לא כפה מטתו קודם הרגל, ולא נהג מנהגי
אבילות כלל, קונסים אותו, ומחייב לישב לאחר
הרגל ז' ימים אחרים. וכמו כן לענין אבילות
בשאר ימות השנה, שאם לא נהג מנהגי אבילות
כלל, מחייבים אותו להשלימם אחר זמן. ובלבד
שיהיה עדיין עומד בתוך שלשים יום. אבל אחר
כך, אין לו תקנה. [ויעיין ט"ז וש"ך שצז
ובתשו' הגרע"ק איגר ב כג לענין תשלומין
ליום שמועה קרובה, האם מונים לענין זה ל'
יום מיום המיתה, או מיום השמועה. וע"ע בחזון
איש. עוד נראה שנחלקו ה"ז והגרע"ק א שם,

רבא אמר: הלכה כתנא דידן, דמשנתנו, דאמר רק אם כפה מטתו שלשה ימים קודם הרגל, רק אז אינו צריך לכפות אחר הרגל.

רבינא איקלע לסורא דפרת, אמר ליה רב חביבא לרבינא: הלכתא מאי, מה היא?

אמר ליה: אפילו כפה מטתו לפני הרגל יום אחד, ואפילו שעה אחת, שוב אינו צריך לכפותה אחר הרגל.

יתיב רבי חייא בר אבא ורבי אמי ורבי יצחק נפחא אקילעא, על פתחו דרבי יצחק בן אלעזר, ונפק מילתא מבינייהו, ויצא דבר תורה מביניהם:

מנין לאבילות שהיא שבעה ימים?

דכתיב [עמוס ח] "והפכתי הגיכם לאבל".

הקיש הכתוב אבילות לחג, ומכאן יש

ללמוד: מה חג [סוכות או פסח] הוא שבעה ימים — אף אבילות היא שבעה ימים (200).

ופרכינן: ואימא אבילות היא כמו חג העצרת, דחד יומא בלבד היא!?

ומשנינן: ההוא דימיו של אבילות לעצרת, מיבעי ליה לכדריש לקיש.

דאמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מנין לשמועה רחוקה על המת, שאינה נוהגת בה אבילות אלא יום אחד — דכתיב "והפכתי הגיכם לאבל". ואשכחן עצרת, חג השבועות, דאיקרי חד יומא, שאפילו יום אחד נקרא "חג", ומכאן למדו שיש גם אבילות של יום אחד, והיא נוהגת בשמועה רחוקה.

תנו רבנן: שמועה קרובה [וכפי שתבאר הברייתא להלן] נוהגת שבעה ושלושים (201), שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד.

זמן חלות חיוב האבילות, היה פטור, נפטר מכל וכל מאבילות זו. [ואינו דומה לקובר מתו ברגל, שהמניעה היתה מצד אחר, מה שאין כן בקטן, שסיבת פטורו היא מצד עצמו, שהגברא אינו בר חיובא].

והקהלות יעקב [ברכות ט] ביאר יסוד מחלוקתם. שלדעת מהר"ם, דין שמועה קרובה אינו דין תשלומין לאבילות, אלא שזהו מעיקר דין אבילות, שבכל ל' יום הראשונים, יש אפשרות לקיים האבילות. ואמנם לכתחילה ודאי הוא מחוייב לנהוג אבילות בז' ימים הראשונים, ולא לדחות לאחר זמן, אבל כשעבר ולא נהג בימים הראשונים, יש עליו לקיים עיקר חיובו בתוך שלשים. ולכן, אף על פי שבשעת קבורה היה קטן, ולא נתחייב אז באבילות, מכל מקום אח"כ כשנעשה גדול בתוך ל', חל עליו בשעה זו

רש"י, שהתנא נקט במשנתנו שלשה ימים לדוגמא בלבד, אבל הוא הדין ליום אחד ושעה אחת. וזהו לדעת רבי יוחנן. אבל רבא נוקט לקמן, ששלשה ימים הנזכרים, הם בדוקא.

200. ואף על פי שחג הסוכות הוא שמונה ימים, אין שמיני עצרת נחשב [לענין זה] כיום שמיני, הואיל והוא רגל בפני עצמו. ירושלמי.

201. נחלקו מהר"ם מרטנבורג והרא"ש בדין קטן שמת לו מת, ואח"כ נעשה גדול בתוך ימי השלשים. שלדעת מהר"ם, כשיגדיל, יש לו לנהוג גזירת ז', כדין שמועה קרובה [וכמו קובר מתו ברגל, שבשעת הקבורה לא נתחייב בגזירת ז', ולאחר הרגל נהג בו דין שמועה קרובה]. ודעת הרא"ש, הואיל ובשעת הקבורה, שהוא

איזו היא קרובה ואיזו היא רחוקה?

קרובה — בתוך שלשים⁽²⁰²⁾, רחוקה — לאחר שלשים, דברי רבי עקיבא⁽²⁰³⁾.

וחכמים אומרים: אחת שמועה קרובה ואחת שמועה רחוקה — נהגת שבעה ושלשים.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים

מחמירין [או רבים מקילים ויחיד מחמיר. תוס'] — הלכה ברבים⁽²⁰⁴⁾. הויז מזהלכה זו, של שמועה רחוקה. שאף על פי שהיחיד, רבי עקיבא, מקיל בה, וחכמים, שהם הרבים, מחמירין בה — בכל זאת הלכה ברבי עקיבא.

וטעמו של דבר, משום דאמר שמואל: הלכה כדברי המקיל באבל⁽²⁰⁵⁾.

מקצת דיני אבילות, לכן תקנו חכמים שיהיה נוהג בהם גם כן דין שמועה קרובה, שיהיה יכול להשלים גזירת ז' בימים אלו. ואם כן, ודאי שהדבר תלוי בשעת קבורה, כדין גזירת ל' שהוא מתחיל מהקבורה. וע"ע בנקודות הכסף.

עוד נחלקו הראשונים, לענין יום ל' עצמו, האם דינו כשמועה קרובה, או כרחוקה. ועייין בקובץ הערות [לט], שתלה נידון זה במה שנתבאר באריכות בהערה 189. וע"ע בהערה 211.

203. נחלקו גדולי הפוסקים, כשבאה לו שמועה, ואינו יודע אם קרובה היא, אם רחוקה, האם נוכל לדון מכח חזקת חי, שהשמועה היא קרובה, שהרי יש לנו לדחות את שעת מיתתו ככל היותר, מכח החזקה, או שאין כח חזקה זו יפה, הואיל והיא עשויה בודאי להשתנות. יעויין ט"ז ונקודות הכסף [שצז] ושם שמעתתא [ג ח].

204. העירו התוס', שבאמת אף במקום שהרבים הם המקילים, הלכה כמותם. ומכל מקום נקטה הגמרא לשון זה, הואיל ובענינו הוא כן, שהרבים מחמירין.

205. התוס' [כתובות ד] הביאו, שכלל זה נאמר במחלוקת התנאים בלבד. [והטעם, ששמואל, שאמר כלל זה, היה יודע שבכל המקומות המסויימים שנחלקו התנאים בדיני אבל, יש

חיוב גזירת ז'. אבל דעת הרא"ש, שחיוב האבילות אינו חל אלא בשעת קבורה, ודין שמועה קרובה יסודו מצד דין תשלומין, שחכמים נתנו אפשרות למי שלא קיים את עיקר חיובו, להשלימו עד ל' יום, ככאדם שלא התפלל תפילה, שיש לו אפשרות להשלימה בתפילה הסמוכה], וממילא, כשהיה פטור בזמן חלות החיוב, מפני קטנותו, שוב אי אפשר שיתחייב אח"כ בתשלומין שלה. וע"ע בהרא"ש שיש לדון בזה גם משום דיחוי במצוות.

ובטור [שצז] יש תוספת דברים בדעת הרא"ש. שאפילו כשהגדיל באחד מימי השבעה, אינו מחוייב לנהוג אבילות כלל. וביאר הקהלות יעקב, שחיוב גזירת ז', אינו חל בכל יום ויום בפני עצמו, אלא שמלכתחילה בשעת הקבורה חל חיוב אבילות של כל הז', ולכן, כשלא היה מחוייב בשעה זו, אי אפשר עוד לחייבו אח"כ, וכמו לענין מצות ראיה. יעויין חגיגה ט. ועיי"ש ובחידושי הגרע"ק איגר [סוף מו"ק].

202. הט"ז והש"ך [תב] הביאו בשם מהרש"ל, של' יום אלו אינם תלויים בשעת קבורה, כמו גזירת ל', אלא הם מתחילים משעת מיתה. אולם האבן העזר נחלק עליהם, והביא דברי הרא"ש בשם ראב"ן, שיסוד הדין דשמועה קרובה נובע מכח דין גזירת ל', כלומר, שהיות ובשלשים יום אלו נוהגים עליו

שעמו.

ואמרו לו: נהוג שבעה ושלישים.

ועתה מביאה הגמרא דעה נוספת, של רבי אחייה, שנהג שבעה ושלישים בשמועה רחוקה אפילו על בנו.

וכשמת בנו של רבי אחייה בגולה, והגיעתו שמועה רחוקה, ישב עליו שבעה ושלישים.

והניחה הגמרא שרבי אחייה היינו רבי חייא. ולכן מקשה הגמרא:

איני! והא רב, שהיה בר אחיה דרבי חייא, דהוא היה גם בר אחתיה דרבי חייא.

לרבי חייא היה אח שהיה אחיו מאביו [ולא היה אחיו מאמו], והיתה לרבי חייא גם אחות מאמו, שלא היתה אחותו מאביו.

ובא אחיו של רבי חייא מאביו, ונשא את אחותו של רבי חייא מאמו, שהרי אין ביניהם קשר של אחוה, לא מהאב ולא מן האם.

ומהם נולד רב.

ונמצא שאביו של רב הוא אחיו של רבי חייא, ואמו של רב היא אחותו של רבי חייא. ורבי חייא עצמו הוא דודו של רב, בין מאביו ובין מאמו.

כי פליק להתב, כשעלה רב לארץ ישראל מבבל, ופגש שם את רבי חייא דודו, אמר

רב חנינא אתיא ליה שמועה אודות מיתתו דאבוה, מבי חוזאי [שם מקום].

אתא רב חנינא לקמיה דרב חסדא לשאול כיצד לנהוג בשמועה זו.

אמר ליה רב חסדא: שמועה רחוקה אינה נהגת אלא יום אחר.

רב נתן בר אמי אתא ליה שמועה אודות מיתתה דאימיה מבי חוזאי.

אתא לקמיה דרבא.

אמר ליה רבא: הרי אמרו: שמועה רחוקה אינה נהגת אלא יום אחד בלבד.

איתיביה מברייטא: כמה דברים אמורים ששמועה רחוקה נהגת רק יום אחד, בהמשה מתי מצוה [חמשה מתים מתוך שבעת הקרובים שמצוה להתאבל עליהם]. אבל על אביו ועל אמו, גם שמועה רחוקה נהגת שבעה ושלישים!

אמר ליה: ברייתא זו — יחידאה היא, תנא יחיד שנה אותה, ולא רבי עקיבא שנאה, כי לדברי רבי עקיבא אין הבדל בין שמועה על אביו ואמו ליתר הקרובים. ולא סבירא לן בוותיה דיחידאה! (206)

וזהו התנא ששנה אותה: דתניא: מעשה ומת אביו של רבי צדוק בגיזוק, והודיעוהו לאחר שלש שנים [שהיא שמועה רחוקה].

ובא ושאל את אלישע בן אבויה וזקנים

206. אף על פי שבברייטא נזכר אלישע בן אבויה וזקנים שעמו, קורא אותם "יחידאה", הואיל ואין הלכה כמותם. ועיקר הטעם הוא, שלעולם הלכה כדברי המיקל באבל. ריטב"א.

להקל מצד הסברא. שיטה]. אבל כשנחלקו אמוראים בדיני אבל, אין נאמר כלל זה. וע"ע משאת בנימין [ע]. ויעו"ו לקמן כו, שבהלכות קריעה אין קיים הכלל ד"כל המיקל".

ליה, שאל אותו רבי חייא לשלום הוריו של רב [שכאמור היו אחיו ואחותו של רבי חייא], וכך שאלו:

האם **אבא** שלך [שהוא אחי מאבין] עדיין קיים?

כ-ב **אמר ליה רב:** עד שהינך שואל על אבי, מדוע אינך שואל על אמי, שגם היא אחותך [מאם] כך: וכי **אימא** שלך, עדיין קיימת!?

אמר ליה רבי חייא: אכן גם עליה אני שואל: וכי **אימא** שלך קיימת?

אמר ליה, חזור וענה רב לרבי חייא, בלשון שאלה: וכי **אבא** כן קיים? (207)

והבין רבי חייא מהתחמקותו של רב לענות על שאלותיו, כי אחיו ואחותו נפטרו.

אמר ליה רבי חייא לשמעיה, למשרתו:

א. חלוץ לי **מנעלי**, ואנהג אבלות על אחי ואחותי במשך זמן קצר, בחליצת הסנדל על שמועה רחוקה.

ב. ומיד אחרי חליצת הנעל — הולך אחרי את כלי לבית המרחץ, ואתרחץ בו. והתכוון ללמד בכך ששמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד, ומקצת היום ככולו.

שמע מינה מהנהגת רבי חייא תלת, שלש הלכות:

א. **שמע מינה,** אבל אסור בנעילת הסנדל (208).

ב. ו**שמע מינה,** שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד (209).

ג. ו**שמע מינה,** ניהוג אבילות במקצת היום נחשב כניהוג אבילות ככולו (210).

וע"ע ברש"ש.

207. רש"י מפרש, ששאלו על אביו של רב, וענה לו "אמא קיימת", כלומר, עד שאתה שואלני על אבי, שאלני על אמי. וכמו כן שאלו על אמו, וענה לו "אבא קיים", וכנ"ל, ומתוך דבריו הבין, ששניהם אינם בין החיים. ורבינו חננאל מפרש, ששאלו על אביו של רבי חייא, והשיבו בניחותא "אבא קיים", כלומר, אביו של רב קיים. וכמו כן שאלו על אמו של רבי חייא, וענה לו "אמא קיימת", וכנ"ל.

208. הר"ן בפסחים [ד] מפרש, שאמנם ידענו שאבל אסור בנעילת הסנדל, כמבואר לעיל [טו], מכל מקום לא ידענו האם גם בשמועה רחוקה נוהג איסור זה. ולכן הוצרכנו ללמוד זאת מרבי חייא. והוסיף, שכמו כן אסור הוא [בשעה זו] בכל הדברים שהאבל אסור בהם. ועיין בשו"ע [תב ב].

209. לפי המבואר בהערה 207 נמצא, שלפירוש רבינו חננאל, סובר רבי חייא כרבי עקיבא, אף לענין אביו ואמו, וכדעת רבא לעיל. אבל לפירוש רש"י, רבי חייא יכול לסבור כאלישע בן אבויה, שבאביו ואמו נוהג ז' ול' אפילו בשמועה רחוקה.

וכתב הרי"צ גיאת להוכיח ממעשה זה, שאדם ששמע שתי שמועות ביום אחד, עולה לו ימי אבילותו לכאן ולכאן, ואינו צריך להתאבל על כל אחד בנפרד, בין בשמועה קרובה בין ברחוקה.

והרמב"ן הוסיף ללמוד ממעשה זה, שאין צורך לדיני עדות כדי לחייב באבילות. שהרי רב היה יחיד וקרוב, ולא אמר דבריו בדרך עדות, אלא ברמוז.

210. כתב הרא"ש, שאם שמע שמועה רחוקה בלילה, אינו צריך לנהוג אבילות עד למחר, אלא